

Středoškolská technika 2023

Setkání a prezentace prací středoškolských studentů na ČVUT

Problematika povinné četby na školách

Tereza Bačíková
Jihomoravský kraj

Strážnice, 2023

Problematika povinné četby na školách
The issue of compulsory reading in schools

Autoři: Tereza Bačíková

Škola: Purkyňovo gymnázium, Strážnice, Masarykova 379,
příspěvková organizace, 696 62

Kraj: Jihomoravský

Konzultant: Mgr. Michal Jamný, Ph.D.

Strážnice, 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu bibliografických záznamů.

Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce jsou shodné.

Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

Ve Strážnici dne 26. 1. 2023

Tereza Bačíková

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Michalovi Jamnému, Ph.D. za odborné vedení práce , poskytování rad a materiálových podkladů k práci.

Anotace

Tato práce se převážně zabývá problematikou v oblasti povinné a doporučené četby na českých školách. Zjišťuje, jaký mají žáci vztah k povinné/doporučené četbě. Také zkoumá vliv rodiny a školy na rozvoj čtenářství od raného věku až do adolescence. Mimo jiné byla vytvořena jako možná pomůcka například učitelům a rodičům k probuzení zájmu dětí o četbu.

Klíčová slova

čtení, čtenářství, čtenářská gramotnost, knihy, škola, rodina, vývojová psychologie, pubescence, adolescence, povinná četba, doporučená četba

Resumé

This paper deals with issues in the field of compulsory and recommended reading in Czech schools. This thesis finds out the students' attitude towards compulsory/recommended reading. It also examines the influence of family and school on the development of reading from an early age to adolescence. Among other things, it was created as a possible aid for teachers and parents, for example, to awaken children's interest in reading.

Keywords

reading, readership, reading literacy, books, school, family, developmental psychology, pubescence, adolescence, compulsory reading, recommended reading

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 ZÁKLADNÍ POJMY	8
1.1 ČTENÍ	8
1.2 ČETBA	8
1.3 ČTENÁŘSTVÍ.....	9
1.4 ČTENÁŘ.....	9
1.5 ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST.....	10
2 VÝVOJOVÁ PSYCHOLOGIE ČTENÁŘE	11
2.1 OBDOBÍ NEMLUVNĚTE	11
2.2 BATOLECÍ VĚK.....	12
2.3 PŘEDŠKOLNÍ VĚK.....	13
2.4 ŠKOLNÍ VĚK.....	14
2.4.1 Mladší školní věk.....	14
2.4.2 Pubescence.....	15
2.5 ADOLESCENCE.....	16
3 RODINA A JEJÍ VLIV NA ČTENÁŘSKOU GRAMOTNOST	18
3.1 PODPORA ČTENÁŘSTVÍ U SVÝCH DĚTÍ.....	18
3.1.1 Předčítání knih dítěti.....	19
3.1.2 Domácí knihovna a kniha jako dar	19
4 ŠKOLA A JEJÍ VLIV NA ČTENÁŘSKOU GRAMOTNOST	20
4.1 ZÁKLADNÍ ŠKOLA A JEJÍ PODPORA ČTENÁŘSTVÍ U DĚTÍ	20
4.1.1 Povinná/doporučená četba.....	20
4.2 STŘEDNÍ ŠKOLA A JEJÍ PODPORA ČTENÁŘSTVÍ	21
4.2.1 Povinná četba k maturitě.....	21
4.3 ŠKOLNÍ KNIHOVNA	22
5 ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI	23
5.1 HYPOTÉZY	23
6 METODOLOGIE VÝZKUMU	24
7 POSTUP VÝZKUMU	25
8 POPIS RESPONDENTŮ	26
9 VYHODNOCENÍ STANOVENÝCH HYPOTÉZ	27
9.1 HYPOTÉZA Č. 1.....	27
9.2 HYPOTÉZA Č. 2.....	30
9.3 HYPOTÉZA Č. 3.....	33
9.4 HYPOTÉZA Č. 4.....	34
9.5 HYPOTÉZA Č. 5.....	37
ZÁVĚR.....	40
LITERATURA	42

ÚVOD

Knihy – nejlepší přítel člověka

Motto, které se pro mnohé stalo cizím. Už tomu dávno tak není, abychom pátrali po informacích a zábavě v knihách. S příchodem nových praktik a technologií se knihy odsunuly do pozadí. Stále se najde dost lidí, kteří čtou pro zábavu, ale bohužel spousta lidí na knihy zanevřela a čtou pouze proto, že musí. Pojďme se podívat na faktory, které náš vztah ke knihám natolik ovlivňují, a pojďme zjistit, jak zvýšit zájmovou četbu ve společnosti.

Cílem mé práce je zjistit míru spokojenosti žáků s nynější formou povinné/doporučené četby na školách a v krajních mezích najít řešení ke zvýšení této míry. Zdali jsou žáci spokojeni se všemi skutečnostmi jejich povinné/doporučené četby, nebo zdali by mělo dojít k případné modernizaci.

V první části budu zkoumat problematiku teoreticky za pomoci knižních a internetových zdrojů a v druhé části využiji teorii v praxi, kdy provedu vlastní výzkum.

Nejprve budou vytyčeny základní pojmy, se kterými budeme pracovat po celý čas práce. Dále budeme v teoretické části pojednávat o jednotlivých vývojových fázích, u kterých budeme konkrétně pozorovat vývoj četby.

V další části podáme výklad o prvním základním faktoru *rodina*, která výrazně ovlivňuje náš vývoj v oblasti četby. Budeme zkoumat jakým způsobem a za pomoci jakých prostředků naše čtenářství rodina ovlivňuje.

Druhým zkoumaným faktorem bude *škola*, kde děti stráví spoustu času výukou třeba konkrétně četby. Zaměříme se na to, jaký vliv má na nás výuka četby a zdali motivační prostředek *povinná/doporučená četba* je na vznik zájmu o četbu účinný.

V poslední části teorie si stanovíme hypotézy, které následně v praktické části graficky buď potvrdíme, nebo vyvrátíme.

V praktické části bude vysvětlena metodologie mého výzkumu, popíšeme si respondenty, a nakonec zpracujeme nasbírané odpovědi žáků a vyhodnotíme výsledek našeho pátrání.

1 ZÁKLADNÍ POJMY

1.1 Čtení

Čtení je aktivita, při které si jedinec osvojuje informace z psaného textu. Ke čtení je zapotřebí kniha či jiný předmět, jenž tuto aktivitu usazuje.¹ Jedince, který vykonává tuto aktivitu, označujeme pojmem čtenář.

Čtení je základní schopnost, kterou při vývoji jedince ovlivňuje mnoho faktorů. Mezi ovlivňující faktory je možno zařadit vnější vlivy, tím míníme rodiče, školu či blízké okolí, kteří psychologicky působí na jedince. Ale je také nutno zmínit, že velkou měrou se na úrovni rozvoje schopnosti zvané čtení podílejí vrozené předpoklady, tento pojem je hlavním ovlivňujícím faktorem ve vzniku a rozvoji schopnosti a dále možné dovednosti.²

1.2 Četba

Dle J. Trávníčka je četba „více než základní (mediální) aktivita zaměřená na knihy (časopisy a jiná čtenářská média); aktivita, která vykazuje vlastní vnitřní zákonitosti a ze které je patrná nějaká intence, plánovitost, hodnotový vztah ke knihám a jejich výběru;“³

Jinými slovy jedinec čte text před sebou s hlubším porozuměním a chová k němu zájmový vztah.

Četba se také za určitých okolností může stát lidskou potřebou. Často lidé v četbě nachází útěchu a únik před realitou. Četba se stává lidskou potřebou, pokud jedinec vnímá četbu jako formu odpočinku anebo v literatuře nachází odpovědi na své otázky. Potřeba číst souvisí s aktuální životní situací a psychickým rozpoložením čtenáře. Francouzský sociolog literatury Robert Escarpit rozlišil ve své knize (*La révolution du livre*) dva pojmy, a to „funkcionální“ a „literární“ četba. Funkcionální četba má vlastnost pouze informační, čtenáři slouží k pochopení pojmů či jiných skutečností. K funkcionální četbě můžeme zařadit příručkovou literaturu, již neobsahuje žádnou dějovou linku, proto je psaný text pouze informační. Můžeme zde zahrnout encyklopedie, slovníky či jakékoliv příručky usnadňující čtenářovo pochopení. Literární četba má funkci estetickou, kdy se ve čtenáři buduje zájmový vztah k psanému textu. Literární četbou je jedinec schopen uspokojit svou potřebu čtení. Psaný text má určitý duševní dopad na svého čtenáře

¹Trávníček, Jiří. Rodina, škola, knihovna (2018). 1.vyd. Brno: Host, 2019. Str. 30-33.

² Havlínová, Hana. Chci číst jako máma s tátou (2019). 1.vyd. Grada, 2019. Str. 13-14.

³ Trávníček, Jiří. Čtenáři a internauti (2010). 1.vyd. Brno: Host, 2011. Str. 42.

a pobízí k hlubšímu zamyšlení. Do zmíněné kategorie spadají například romány, novely či pohádky.⁴

1.3 Čtenářství

Čtenářství je pojem pro cílený a pokročilý rozvoj četby, který se většinou užívá ve školské sféře.⁵ Čtenářství je často rozvíjeno různými programy a kampaněmi (například společnost, *Celé Česko čte dětem*⁶ svým programem podporuje čtenářství u českých dětí).⁶

1.4 Čtenář

Za čtenáře je označován jedinec, jenž má schopnost psaný text vnímat, porozumět mu a chovat k němu zájmový vztah. Podíváme-li se na tento pojem z různých úhlů, čtenář může být definován různě. Za čtenáře může společnost označit i jedince, o kterém nezná bližší skutečnosti než pouze tu, že právě vykonává aktivitu čtení. Ale čtenářem je také osoba, jež jeví zájem, viditelný společnosti, o četbu literárního či neliterárního obsahu.⁷

Jiří Trávníček ve svých publikacích zkoumající čtenářskou gramotnost definoval pojem čtenáře:

„Za čtenáře považujeme člověka, který přečte minimálně jednu (jakoukoliv) knihu za rok.“⁸

Z hlediska knihovnického pohledu za čtenáře považujeme jedince registrované v paměťové instituci *knihovna*, kteří si v monitorovaném období vypůjčili alespoň jednu knižní jednotku. Ve sféře knihovnictví se čtenáři rozlišují na základě *věku čtenáře* (vyčleněné sekce pro děti, mládež, dospělí a seniory), *dosaženého stupně studia* jedince (základní škola, střední škola,...), profese (pedagog, psycholog,...) a zájmů (romance, vaření,...).⁹

⁴ Vášová, Lidmila. Úvod do bibliopedagogiky (1995). 1.vyd. ISV - Institut sociálních věcí, 1995. Str. 32-33,52.

⁵ Trávníček, Jiří. Překnížkováno. Co čteme a kupujeme (2013). 1. vyd. Brno: Host, 2014. Str. 43.

⁶ *Celé Česko čte dětem*. *Celé Česko čte dětem* [online]. Copyright © [cit. 16.10.2022]. Dostupné z: <https://celeceskoctedetem.cz/>

⁷ Vášová, Lidmila. Úvod do bibliopedagogiky (1995). 1.vyd. ISV - Institut sociálních věcí, 1995. Str. 32-34.

⁸ Trávníček, Jiří. Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize (2008). 1. vyd. Host, 2008. Str. 62.

⁹ Krčál Martin, Kovářová Petra. Knihovnické fondy, procesy a služby 1.vyd. Brno: Krčál Martin, 2018. Str.111-113.

1.5 Čtenářská gramotnost

Organizace OECD provádí pravidelné výzkumy PISA (The Programme for International Student Assessment/ Program mezinárodního hodnocení studentů), čímž velkoplošně zkoumají čtenářskou gramotnost. Organizace OECD definovala pojem čtenářská gramotnost:

„Čtenářská gramotnost znamená schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosahování určitých cílů, k rozvoji vlastních schopností a vědomostí a k aktivnímu začlenění do života společnosti.“¹⁰

Pod tento pojem zahrnujeme porozumění jakékoli formě textu a schopnost s ním například ve škole obratně pracovat.¹¹ Čtenářská gramotnost je chápána také jako důležitý prostředek pro dokončení vzdělání a následného fungování ve svém povolání či ve společnosti.¹²

¹⁰ OECD 2004b; překlad Palečková, Tomášek 2005. Str. 37.

¹¹ Odborný článek: Co je čtenářská gramotnost, proč a jak ji rozvíjet?. Metodický portál / Odborné články [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/446/CO-JE-CTENARSKA-GRAMOTNOST-PROC-A-JAK-JI-ROZVIJET.html>

¹² Prázová, Irena. Homolová, Kateřina. Landová, Hana. Richter, Vít. České děti jako čtenáři. 1.vyd. Host, 2015. Str. 9.

2 VÝVOJOVÁ PSYCHOLOGIE ČTENÁŘE

Důležitým odvětvím psychologie k výběru vhodné literatury pro určité věkové skupiny je vývojová psychologie, jež zachycuje duševní život jedince a jeho postupný vývoj. Kupříkladu knihovnám a školám poskytuje vývojová psychologie velmi důležité informace o způsobu myšlení jednotlivých věkových skupin a od toho se pak odráží přístup a výběr literatury vhodné pro čtenářovo pochopení.¹³ Díky vývojové psychologii jsou v dětské sekci veřejné knihovny obsaženy převážně obrázkové knihy a komiksy, naopak v dospělé sekci nalezneme zanedbatelný počet ilustrovaných knih.

Zpravidla si jedinec buduje vztah ke knize už od raného věku, proto je zapotřebí dítě podporovat ve čtení od samého počátku. Jelikož vztah ke knize, jenž byl vybudován v mládí, bude hrát v pozdějším věku velkou roli, pokud mluvíme o zájmové četbě.¹⁴

2.1 Období nemluvněte

Za nemluvně označujeme jedince od chvíle narození po dovršení 1. roku života.

Ačkoli novorozenec zatím postrádá schopnost čtení, dítě přijde na svět s dobře fungující smyslovou soustavou a je připraveno vnímat vnější podněty.¹⁵

V tomto období se u jedince rozvíjí první signální soustava, jež je základem pro konkrétní myšlení. Nemluvně z toho důvodu potřebuje okolo sebe vysoký počet podnětů pro urychlení rozvoje jeho myšlení a motoriky. Pokud bychom tuto skutečnost měli promítnout do probíraného tématu *čtení*, můžeme říci, že v tuto chvíli drží ukázka obrázkových knih dítěti svůj význam v rozvoji myšlení a možná v jeho budoucím vztahu ke knize.¹⁶

¹³ Vášová, Lidmila. Úvod do bibliopedagogiky (1995). 1.vyd. ISV - Institut sociálních věcí, 1995. Str. 10

¹⁴ Krčál Martin, Kovářová Petra. Knihovnické fondy, procesy a služby 1.vyd. Brno: Krčál Martin, 2018. Str.105-108.

¹⁵ Šimíčková-Čížková Jitka. Přehled vývojové psychologie. 1.vyd. Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. Str. 45

¹⁶ Vášová, Lidmila. Úvod do bibliopedagogiky. (1995). 1.vyd. ISV - Institut sociálních věcí, 1995. Str.118-121

2.2 Batolečí věk

Batoletem míníme jedince od 1. roku do 3. roku života.

Období batolete se vyznačuje výrazným rozvojem motoriky, dítě je schopno lépe vnímat okolí a začíná si být vědomo své osobnosti. Dítě tohoto věku není schopno číst, ale k rozvoji psychiky a paměti napomáhá řeč, které dítě již rozumí, i když ji zatím není schopno obratně používat samo. Uchovávání poznatků v paměti batolete může mít odlišnou dobu trvání, velkou roli zde hraje míra zajímavosti dané informace či události. Zde můžeme jako vhodný příklad uvést následující situaci: tříleté dítě si je schopno zapamatovat a převyprávět hlavně ty skutečnosti, které shledalo zajímavými v krátkém příběhu či pohádce, jež mu byla opakovaně předčítána před spaním.¹⁷

V této době si dítě prochází tzv. obdobím vzdoru, kdy se střetává nově narozená vůle dítěte a vůle okolí (většinou představy rodičů). Dítě testuje meze společnosti a morální otázky a postupně chápe odpovědnost za své činy. Tím se dítě stává značně samostatným individuem a je schopno vykonávat základní potřeby, jako jíst, vést rozhovor i s dospělým či vyprávět o zajímavých událostech.¹⁸

Řeči se dostává největšího rozvoje právě v těchto letech života. První slova dítěte se objevují už kolem 1. roku. Po osmnácti měsících je dítě schopno říci až padesát slov a ve dvou letech dítě skládá jednoduché věty se znalostí až dvou set slov. Tříleté dítě má schopnost kombinovat slova ve složitá souvětí a nemá obtíž se dorozumět i s dospělým jedincem.¹⁹

Této věkové skupině by se mělo dostávat pomoci v rozvoji řeči ze strany rodičů, a to například předčítáním knih, jelikož se dítě učí mluvit nápodobou. U tříletého dítěte je nejvyšší čas, aby bylo započato budování správného vztahu ke knize. Pro rodiče je velmi důležité si vyhranit vhodný typ literatury pro právě tuto věkovou kategorii. Jelikož dítě tak raného věku nerozumí pojmu abstrakce, ani obecným pojmům, bylo by nesmyslné dítěti předčítat novely, které má v oblibě právě rodič. Naopak dítěti bude bližší vyprávění s konkrétním vyobrazením dané věci, ideálními typy jsou leporela a obrázkové knihy. Batolata nerozumí každému slovu vyprávěného textu k ilustraci, ale jsou schopna si zapamatovat pojmenování různých věcí či třeba zvířat právě z vyobrazených ilustrací.

¹⁷ Vágnerová, Marie. *Vývojová psychologie I., Dětství a dospívání*. 1.vyd. Karolinum, 2005. Str. 118-132.

¹⁸ Vášová, Lidmila. *Úvod do bibliopedagogiky* (1995). 1.vyd. ISV - Institut sociálních věcí, 1995. Str. 121.

¹⁹ Smolík, Filip. Málková, Gabriela. *Vývoj jazykových schopností v předškolním věku*. 1.vyd. Grada, 2015. Str. 12.

2.3 Předškolní věk

Do předškolního období se řadí dítě od 3. do zhruba 6-7. roku. Nástup do školy ukončuje tuto fázi života.

Je to fáze výrazného rozvoje poznání, které je rozvíjeno dětskou představivostí.

„Dítě prožívá bohatý subjektivní odraz skutečnosti, protože již má rozvinuty veškeré složky psychického života, jak je rozeznává empirická psychologie (vnímání, představivost, paměť, pozornost, myšlení, vůle).“²⁰

Význačným prvkem pro předškolní věk je úkaz *egocentrismu*²¹. Kdy dítě využívá svou představivost k odrazu vlastních zájmů. Jedinec bývá často tvrdohlavý a lpí pouze na vlastním názoru a na svém pohledu na svět. To může často zapříčinit komunikační bariéru mezi rodičem a dítětem a souvisle může nastat problém se snahou rodiče rozvíjet vztah dítěte ke čtení.²²

Kolem pátého roku života si lze povšimnout zájmu a zvědavosti dítěte, vyznačuje se to často kladenou otázkou „proč?“. Dítě má zájem poznávat co nejvíce podnětů a také se zdokonaluje ve vyjadřovacích schopnostech. Tomu může být napomáháno prostřednictvím obrázkových knih a vysvětlováním jednotlivých úkazů. Vyjadřovací schopnosti si děti mohou trénovat na různých říkadlech, napomáhají i písničky či básničky.²³

Velkou roli v rozvoji představivosti a vnímání hrají, v oblasti literatury, *pohádky*. Dle Michala Černouška *„Pohádky představují pro malé děti důležité psychické podněty, garantující jejich duševní vývoj“*²⁴. Přináší dětem obzvlášť předškolního věku smysl a řád do světa, který je v jejich očích neuspořádaným chaosem. Pohádky svou interpretací dobra a zla a vyobrazením jevů ve společnosti, zábavným způsobem, zodpovídají otázky a uklidňují možnou rozporuplnost u dětí.²⁵

M. Vágnerová ve své knize také mluví o důležitosti předčítání dětem předškolního věku. *„Četba (předčítání) v předškolním věku vystupuje rovněž jako důležitý prostředek utváření a uspokojování estetických citů dítěte a obohacování jeho citového života vůbec.“*²⁶

²⁰ Vášová, Lidmila. Úvod do bibliopedagogiky (1995). 1.vyd. ISV - Institut sociálních věcí, 1995. Str. 122.

²¹ Egocentrismus, tj. tvrdohlavé lpění na subjektivním názoru a opomíjení názorů druhých.

²² Vágnerová, Marie. Vývojová psychologie I., Dětství a dospívání. 1.vyd. Karolinum, 2005. Str. 173-175.

²³ Vášová, Lidmila. Úvod do bibliopedagogiky (1995). 1.vyd. ISV - Institut sociálních věcí, 1995. Str. 122.

²⁴ Černoušek, Michal. Děti a svět pohádek. 1.vyd. Albatros, 1990. Str. 14.

²⁵ Černoušek, Michal. Děti a svět pohádek. 1.vyd. Albatros, 1990. Str. 5-9.

²⁶ Vášová, Lidmila. Úvod do bibliopedagogiky (1995). 1.vyd. ISV - Institut sociálních věcí, 1995. Str. 123

2.4 Školní věk

Dítě je ve školním věku od 6.-7. (od nástupu do školy) do zhruba 15. roku života.

Školní prostředí výrazně ovlivňuje vývoj osobnosti dítěte. Hraje obrovskou roli při tvorbě sebepojetí a sebehodnocení sebe sama. Dle výzkumu J. Tomana se zjistilo, že s rostoucím věkem dítěte opadá vliv rodičů na rozvoj vztahu dítěte ke čtení.²⁷

„V rozvoji zájmu o knihy a čtení začínají hrát roli i další faktory – vliv školy a vrstevníků a mimoškolní zájmy dítěte.“²⁸

S nástupem do školy se u dítěte rozšíří skupina lidí, s kterouž se denně setkává, a proto bude vliv rodiče na dítě postupně slábnout.

2.4.1 Mladší školní věk

Trvá od nástupu do školy do 11./12. roku.

Dítě získává určitý smysl pro povinnost, kdy s nástupem do školy chápe, že jsou na něj kladeny určité požadavky. Dítě se učí číst a psát. Stále je pro kantory důležité, aby spojovaly první a druhou signální soustavu dítěte tak, že čtený text podloží ilustrací. Proto jsou pro výuku čtení vhodné ilustrované slabikáře a čítanky.²⁹

Dítě raného školního věku se největší mírou soustředí na technickou stránku čtení. Dítě se snaží číst slova za sebou korektně, bez chyb a porozumění čteného textu odsouvá do pozadí. Tato činnost výrazně ovlivňuje průběh budování vztahu ke knize. Jeden z rozhodujících aspektů toho, zda vznikne pozitivní, či negativní vztah dítěte ke čtení, je šikovnost a nadanost dítěte. Dítě, u něhož průběh výuky čtení je bezproblémový a rychlý, má větší šanci si postupně vybudovat pozitivní vztah ke čtení. Naopak u některých dětí tohoto věku se můžou začít projevovat známky například poruchy čtení nebo odlišné mentální poruchy, které můžou zapříčinit nechuť k dané činnosti.³⁰ L. Vášová říká, že *„Jednou z příčin ‚nečtenářství‘ nebo špatného čtenářství je vývojová dyslexie³¹.“* Příčin

²⁷ TOMAN, Jaroslav. Současný prepubescentní čtenář a jeho proměny. Knihovnický zpravodaj Vysočina[online].

²⁸ Prázová, Irena. Homolová, Kateřina. Landová, Hana. Richter, Vít. České děti jako čtenáři. 1.vyd. Host, 2015. Str. 62.

²⁹ Vágnerová, Marie. Vývojová psychologie I., Dětství a dospívání. 1.vyd. Karolinum, 2005. Str. 236-237.

³⁰ TOMAN, Jaroslav. Současný prepubescentní čtenář a jeho proměny. Knihovnický zpravodaj Vysočina[online]. 2004, [cit. 26. září 2022]. Dostupný z WWW: <http://kzv2.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=404&idr=2&idci=6>.

³¹ „vývojová porucha učení projevující se neschopností naučit se číst, přestože se dítěti dostává běžného výukového vedení, má přiměřenou inteligenci a sociokulturní příležitosti.“ [online]. Copyright ©W [cit. 27.09.2022]. Dostupné z: <http://www.zsezlin.cz/zs-obsah/uploads/2017/08/Specifikace-vyvojovych-poruch-uceni.pdf>

nečtenářství může být hned několik, poruchy určitých intelektových schopností či dokonce traumatizující zážitek dítěte kvůli negativní formě motivace ze strany učitele či rodičů.³² Také dle F. Smolíka má na vývoj čtení velký vliv rozsah slovní zásoby. „Nedostatečná slovní zásoba představuje obecné riziko pro vzdělávání včetně vývoje čtení.“³³ Ať už má dítě jakýkoliv průběh výuky čtení, dítě tohoto věku je stále dosti zranitelným a nestabilním individuem, proto musí přicházet ze strany rodičů a učitelů trpělivost a pochopení.

Děti raného školního věku si stále užívají žánr pohádek, ale ze zcela jiné perspektivy. „Těžiště zájmů se přesunuje do životní reality, i když stále ještě poznamenané fantazií (nikoli však bájeví, ale spíš hrdinskou).“ Důležitým objeveným protikladem v pohádkách je postava „záporáka“ a hrdiny příběhu. Díky tomu dítě rozvine své poznání natolik, že objevenou skutečnost promítne do reálného světa a poznává protiklad dobra a zla v každodenním životě.³⁴

2.4.2 Pubescence

Trvá od 11./12. roku do ukončení druhého stupně ZŠ.

„Někteří autoři charakterizují nastávající změny jako věk druhé strukturální přeměny, tedy věk, kdy dochází ke změnám v proporcích těla i struktuře psychiky.“³⁵

Období pubescence je rovněž obdobím dospívání a někdy se také můžeme setkat s pojmy *prepuberta* neboli první pubertální fáze a *puberta* jinak druhá pubertální fáze.³⁶ Fáze puberty s sebou u dětí přináší tvrdohlavost a první pokusy o osamostatnění se. Pubescent má často tendenci vystupovat proti názorům svých rodičů a spíše napodobovat své vrstevníky. Dítě si tímto začíná formovat svou osobnost, proto by rodiče ani učitelé neměli výrazně omezovat vývoj této důležité, ač velmi náročné životní fáze.³⁷

V období prepuberty jedinec posouvá své hranice myšlení z názorného na počátek abstraktního. Tento vývoj bude dokončen v pubertě až adolescenci a dítě je nyní schopno formálních operací, tím je míněn počátek logického uvažování nad abstraktními pojmy

³² Vášová, Lidmila. Úvod do bibliopedagogiky (1995). 1.vyd. ISV - Institut sociálních věcí, 1995. Str. 44-45

³³ Smolík, Filip. Málková, Gabriela. Vývoj jazykových schopností v předškolním věku. 1.vyd. Grada, 2015. Str. 43.

³⁴ Langmeier, Josef. Krejčířová, Dana. Vývojová psychologie. Vyd. Grada, 2006. Str. 119.

³⁵ Binarová, Ivana. Přehled vývojové psychologie. 1.vyd. Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. Str. 101.

³⁶ Langmeier, Josef. Krejčířová, Dana. Vývojová psychologie. Vyd. Grada, 2006. Str. 143.

³⁷ Vášová, Lidmila. Úvod do bibliopedagogiky (1995). 1.vyd. ISV - Institut sociálních věcí, 1995. Str. 127-128.

a například zabývání se budoucností.³⁸ S tím je spjat také vývoj fantazie, jež se zde objevuje jako denní snění.³⁹ Dítě má najednou tendence uniknout od reality do smyšleného

a ideálního světa, jehož obraz zná například ze svých knih. Je všeobecně známo, že chlapci si užívají dobrodružnou literaturu či komiksy a u dívek se často výrazně projevuje zájem o zamilované romány.⁴⁰

Formy literárního výběru dětí se často výrazně liší. Podle výzkumu I. Prázové starší české děti nejraději čtou knihy z povinné četby či knihy doporučené kamarádem. Velký vliv má na pubescenty také internet, kde v dnešní době tráví děti poměrně dost času a může hrát roli ve výběru četby dítěte. Rozdíl žánrových preferencí můžeme pozorovat u odlišných věkových skupin a také na základě pohlaví. Dle výsledků zmíněného výzkumu jsou u dětí staršího věku velmi oblíbené knihy o přírodě či knihy dobrodružné. Dále mají děti stále v oblibě komiksy a pohádky. I. Prázová říká, že se v jejím výzkumu vyskytl markantní rozdíl v preferenci žánrů i na základě pohlaví, a to větší zájem chlapců o knihy související s technikou a zájem dívek o romantické příběhy. Dále chlapci preferují dobrodružné knihy, komiksy či fantasy knihy a dívky naopak mládežnické příběhy.⁴¹

2.5 Adolescence

Trvá od ukončení 2. stupně ZŠ do zhruba 20. roku života.

Adolescence je konečným obdobím dospívání jedince, kdy je jeho abstraktní myšlení na dokonalé úrovni a je schopen si poradit s velmi složitými logickými úlohami. Může kombinovat více závěrů a možností pro jednu otázku či úlohu a dokonale rozeznává skutečnost od vlastních představ. „*Tím roste jeho kapacita schopností zabývat se sám sebou a světem okolo sebe.*“⁴²

V této fázi se dokončuje utváření osobnosti, kdy se jedinec zabývá otázkami, kým vlastně je a co si od života slibuje. V tuto chvíli přichází volba povolání a plánování dálné budoucnosti. Literatura může být pomocným prostředkem pro poznání sebe sama a pro nalezení odpovědí na své otázky. Literatura nám ale v tuto chvíli slouží i k dokončení studia či rozšíření našich znalostí v oblasti našich zájmů. Důležitým žánrem se prvně

³⁸ Piagetova teorie kognitivního vývoje. Studium psychologie [online]. Copyright © 2020 Všechna práva vyhrazena [cit. 20.11.2022]. Dostupné z: <https://www.studium-psychologie.cz/vyvojova-psychologie/8-piaget-moralka.html>

³⁹ Binarová, Ivana. Přehled vývojové psychologie. 1.vyd. Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. Str. 117

⁴⁰ Vášová, Lidmila. Úvod do bibliopedagogiky (1995). 1.vyd. ISV - Institut sociálních věcí, 1995. Str. 127-128.

⁴¹ Prázová, Irena. Homolová, Kateřina. Landová, Hana. Richter, Vít. České děti jako čtenáři. 1.vyd. Host, 2015. Str. 27-33.

⁴² Binarová, Ivana. Přehled vývojové psychologie. 1.vyd. Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. Str. 128

stává odborná literatura, která je potřebná pro vysokoškolské studium či přiblížení praxe daného povolání.⁴³ Na výběr literárních žánrů a titulů adolescentů mají tedy razantní dopad záliby, povolání či druh studia.

Také výzkum J. Trávníčka “*Co čteme?*“ odhalil, že lidé ve věku 15-24 let nejvíce čtou slovníky a encyklopedie.⁴⁴

⁴³ Vášová, Lidmila. Úvod do bibliopedagogiky (1995). 1.vyd. ISV - Institut sociálních věcí, 1995. Str. 128-129.

⁴⁴ Trávníček, Jiří. Překnížkováno. Co čteme a kupujeme (2013). 1. vyd. Brno: Host, 2014. Str. 128-129.

3 RODINA A JEJÍ VLIV NA ČTENÁŘSKOU GRAMOTNOST

Rodina je pro dítě významným iniciátorem vzniku zájmu o četbu. Různé formy podpory v této sféře mají významný dopad na budoucí vztah jejich dítěte ke čtení.

J. Toman na základě svých výzkumů říká, že jsou děti v raném věku výrazně ovlivňovány svými rodiči ve svém vztahu ke čtení. *„Jejich pozitivní příklad vedoucí k nápodobě, vytváření materiálních a duchovních podmínek pro čtenářskou kultivaci dítěte, zaujatý rozhovor o jeho četbě nebo předčítání textů z dětských knížek jsou nezastupitelné.“*⁴⁵

3.1 Podpora čtenářství u svých dětí

J. Trávníček pátral po vlivech na četbu knih a zjistil, že ze dvou pětín je činitelem čtenářské socializace rodina a domov.⁴⁶

I. Prázová ve svém výzkumu také zkoumala, zda čtenářství rodičů má nějaký vliv na zájem o četbu u dětí 9.-14. roku života.

*„Velký vliv se prokazuje u obou rodičů: pokud maminku vnímají jako čtenářku knih, 17 % dětí velice baví čtení, což je dvakrát více, než pokud maminku jako čtenářku nevnímají.“*⁴⁷

*„Opačná negativní kategorie (vůbec nebaví) má také výrazně větší zastoupení u dětí, jejichž rodiče knihy nečtou.“*⁴⁸

Na základě vyzkoumaných faktů lze usoudit, že čtenářství u rodičů má určitý dopad na vznik zájmu o četbu u svých dětí.

⁴⁵ TOMAN, Jaroslav. Současný prepubescentní čtenář a jeho proměny. Knihovnický zpravodaj Vysočina[online]. 2004, [cit. 26. září 2022]. Dostupný z WWW: <http://kzv2.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=404&idr=2&idci=6>.

⁴⁶ Trávníček, Jiří. Čtenáři a internauti (2010). 1.vyd. Brno: Host, 2011. Str. 118.

⁴⁷ Prázová, Irena. Homolová, Kateřina. Landová, Hana. Richter, Vít. České děti jako čtenáři. 1.vyd. Host, 2015. Str. 41-42.

⁴⁸ Prázová, Irena. Homolová, Kateřina. Landová, Hana. Richter, Vít. České děti jako čtenáři. 1.vyd. Host, 2015. Str. 41-42.

3.1.1 Předčítání knih dítěti

Předčítání dětem raného věku je považováno za důležitý faktor pro rozvoj budoucího zájmu o knihu. Pravidelným čtením může rodič vzbudit u dítěte nadšení ke smyšleným příběhům a také probouzí lidskou zvědavost, kdy se dítě chce dozvědět, jak pohádka skončí.

„70% dětí, které dnes denně čtou, jsou děti, kterým pravidelně rodiče četli, když byly menší. Naopak z dětí, které nikdy nečtou, zažila pouze čtvrtina, že by jim někdo v dětství pravidelně četl knihy.“⁴⁹

Výše procent, která ze sociologického výzkumu I. Gabala a L. V. Helšusové vzešla, jasně naznačuje určitou souvislost mezi předčítáním knih dítěti a dobrovolné četbě u dětí.

3.1.2 Domácí knihovna a kniha jako dar

Z předchozích výzkumů vyplívá, že rodiče jako čtenáři jsou poměrně silnou motivací pro dětské čtenářství. Motivačním prostředkem se může také stát domácí knihovna, kdy má dítě knihy různých žánrů k dispozici a může po některém titulu sáhnout ze zvědavosti či z nudy.

Knihy jako dar dítěti je také motivačním prostředkem. Dítě si v tuto chvíli může začít budovat knihovnu vlastní neboli osobní, kterou bude mít denně na očích.

Právě zmíněné prostředky jsou nejúčinnější, v otázce motivace, na děti od 6. do 8. roku života, kdy dle výzkumu I. Prázové dostávají děti knihy nejčastěji právě darem či čerpají z domácích zdrojů.⁵⁰

⁴⁹ Gabal, Ivan. Helšusová V., Lenka. [online]. Copyright © [cit. 01.12.2022]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/jakctouceskedeti.pdf>

⁵⁰ Prázová, Irena. Homolová, Kateřina. Landová, Hana. Richter, Vít. České děti jako čtenáři. 1.vyd. Host, 2015. Str. 37.

4 ŠKOLA A JEJÍ VLIV NA ČTENÁŘSKOU GRAMOTNOST

Hlavním rozvojovým faktorem dětí raného věku jsou rodiče, nicméně později tuto roli přebírá škola.

„Rodičovský vliv však s přibývajícím věkem stále samostatnějšího dětského čtenáře postupně slábné.“⁵¹

4.1 Základní škola a její podpora čtenářství u dětí

Podpora čtenářství ze strany základní školy je často poskytována formou tzv. *čtenářských deníků* a čtení z čítanek. Děti mají být povzbuzovány k dobrovolné četbě v hodinách českého jazyka, kdy učitel často zadává úkoly k četbě, které děti převážně baví.⁵²

4.1.1 Povinná/doporučená četba

Dětem na základní škole je většinou poskytnut seznam povinné či doporučené četby.

J. Toman na základě svého výzkumu prepubescentů tvrdí:

„Rozpor mezi tzv. četbou povinnou a zájmovou se tu ještě markantně neprojevuje. V nižších ročnících primární výuky k tomu přispívá i nevyhraněnost žákovských zájmů a autorita učitele.“⁵³

Děti teprve objevují oblasti svých zájmů, a proto je povinná četba výrazně neobtěžuje, ale naopak spíše často uvítají seznam doporučených knih od svých učitelů. Jelikož děti potřebují pomoci s výběrem knih vhodných pro jejich věk.⁵⁴ Při výběru doporučené/povinné četby učitelem by mělo být zohledněno pohlaví a věková kategorie žáků. K tomuto lze uvést následující situaci: desetiletý jedinec jen těžko porozumí skryté myšlence za verši K. H. Máchy a poměr výběru titulů a žánrů by měl vyhovovat dívkám i chlapcům.

⁵¹ TOMAN, Jaroslav. Současný prepubescentní čtenář a jeho proměny. Knihovnický zpravodaj Vysočina[online]. 2004, [cit. 26. září 2022]. Dostupný z WWW: <http://kzv2.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=404&idr=2&idci=6>.

⁵² Gabal, Ivan. Helšusová V., Lenka. [online]. Copyright © [cit. 01.12.2022]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/jakctouceskedeti.pdf>

⁵³ TOMAN, Jaroslav. Současný prepubescentní čtenář a jeho proměny. Knihovnický zpravodaj Vysočina[online]. 2004, [cit. 26. září 2022]. Dostupný z WWW: <http://kzv2.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=404&idr=2&idci=6>.

⁵⁴ Gabal, Ivan. Helšusová V., Lenka. [online]. Copyright © [cit. 01.12.2022]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/jakctouceskedeti.pdf>

4.2 Střední škola a její podpora čtenářství

„Práce s textem probíhá na školách průměrně jednou týdně. Důraz se klade zejména na pochopení historických souvislostí či hledání intertextuálních vztahů, výjimečně se setkáme s důrazem na vlastní reflexi textu žáky.“⁵⁵

Většinou jsou žáci na středních školách připravováni k maturitě a zcela vymizí jakákoli forma výuky čtení. Žáci se v hodinách českého jazyka učí o autorech a pro některé žáky se v tuto chvíli vytváří negativní motivace ke čtení, a to díky blížící se závěrečné zkoušce.

4.2.1 Povinná četba k maturitě

V této fázi je nahrazen pojem doporučená četba či čtenářský deník pojmem povinná četba k maturitě.

Částí maturitní zkoušky je ústní zkouška z českého jazyka. Dle katalogu požadavků, jenž školám každoročně poskytuje organizace *Cermat*, jsou stanovena určitá kritéria pro výběr knih k maturitní četbě.⁵⁶

„Seznam literárních děl, z něhož žák vybírá, sestavuje škola. Pro školní seznam literárních děl platí:

minimální celkový počet nabízených literárních děl je 60, horní hranice není stanovena;

za literární dílo je považováno komplexní dílo, nikoli jeho část (např. Karel Jaromír Erben: Kytice, nikoli Karel Jaromír Erben: Polednice);“⁵⁷

Žáci jsou povinni si zvolit 20 titulů ze seznamu knih své školy, a to dle následujících kritérií:

seznam musí nutně obsahovat 2 díla žánru poezie, prózy a dramatu;

seznam musí obsahovat tituly světové a české literatury od konce 18. století po 21. století;

jeden autor se v seznamu může vyskytnout maximálně dvakrát;⁵⁸

⁵⁵ Blažková, Tereza. Informační systém [online]. Copyright © [cit. 01.12.2022]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/afoui/DP_Blazkova_final2.pdf, str. 21.

⁵⁶ Katalogy požadavků | Maturitní zkouška. Maturitní zkouška [online]. Copyright © 2019 Všechna práva vyhrazena [cit. 02.12.2022]. Dostupné z: <https://maturita.ceremat.cz/menu/katalogy-pozadavku>

⁵⁷ Maturitní zkouška [online]. Copyright © [cit. 02.12.2022]. Dostupné z: <https://maturita.ceremat.cz/files/files/katalog-pozadavku/katalog-pozadavku-2018-CJL.pdf>, str. 10.

⁵⁸ Maturitní zkouška [online]. Copyright © [cit. 02.12.2022]. Dostupné z: <https://maturita.ceremat.cz/files/files/katalog-pozadavku/katalog-pozadavku-2018-CJL.pdf>, str. 10.

Seznam knih by se měl skládat z dostatečně rozsáhlého výběru, který bude pro žáky atraktivní a edukační v literární sféře. Měl by u žáků vyvolat zájem o četbu i do budoucna, jenž pro mnohé může usnadnit například průběh vysoké školy.

4.3 Školní knihovna

„Školní knihovny jsou dětmi využívány především k zapůjčení povinné školní četby, zatímco návštěva veřejné knihovny znamená častěji hlubší zájem dítěte o knihy.“⁵⁹

Ve většině škol lze nalézt knihovnu přímo v budově. Ale školní knihovna je dětmi méně navštěvována v porovnání s návštěvou veřejných knihoven.

⁵⁹ Gabal, Ivan. Helšusová V., Lenka. [online]. Copyright © [cit. 01.12.2022]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/jakctouceskedeti.pdf>

5 ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI

5.1 Hypotézy

Na základě vyzkoumaných faktů jsem si stanovila pět hypotéz:

- ❖ Lze předpokládat, že pubescenti a adolescenti, u kterých se někdy vyskytlo alespoň podezření na jakoukoli poruchu čtení a kterým se nedostalo dostatečné podpory ze strany rodiny nebo školy, budou mít zpravidla negativní vztah k četbě.

- ❖ Můžeme usuzovat, že pokud seznam nabízených literárních děl v povinné/ doporučené četbě bude početně málo rozsáhlý a také bude obsahovat málo atraktivních žánrů, tak k přečtení děl z takového seznamu budou mít jedinci větší nechuť než k přečtení knih z rozsáhlejší nabídky s širší nabídkou žánrů.

- ❖ Výraznější projev nezájmu či nechuti k četbě povinné/doporučené četby nalezneme u těch jedinců, kteří preferují současnou literaturu, ale seznam povinné/doporučené četby se skládá z převážně klasické literatury. A naopak lidé, kteří preferují klasickou literaturu, budou v tomto případě projevovat větší zájem.

- ❖ Pokud se v domě dítěte vyskytovala domácí knihovna obsahující pro něj atraktivní žánry a pokud bývalo dítě obdarováno knihou alespoň jednou do roka, dá se předpokládat, že dítě bude číst knihy častěji ze zájmu než z povinnosti.

- ❖ Vyšší počet čtenářů nalezneme mezi těmi lidmi, kterým bylo v raném věku pravidelně předčítáno a u kterých alespoň jeden z rodičů byl aktivním čtenářem, než u lidí, kterým nebylo předčítáno vůbec nebo ne tak často a žádný z rodičů čtenářem nebyl.

6 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkum jsem prováděla metodou dotazníku. Tato metoda je zcela anonymní, a právě to může mít kladný dopad na pravdivost odpovědí respondentů. Dotazník, na rozdíl od rozhovoru, je časově nenáročný k dokončení, ale jeho nevýhodou může být nepochopení otázky. Proto jsem se snažila respondentům pokládat otázky jasně a srozumitelně.

Dotazník se skládal z 30 uzavřených otázek, kdy měli respondenti na výběr většinou z 5 možností, 1 polouzavřené otázky, kdy se v otázce preferovaného žánru vyskytla možnost 'jiné...' a respondent mohl doplnit svoji odpověď, a 1 otevřené otázky.

7 POSTUP VÝZKUMU

První část dotazníku se ptala respondenta na základní informace, jako například pohlaví, věk a vzdělání.

Druhá část dotazníku se nepřímo ptala respondenta, jestli trpí/trpěl poruchou čtení.

V další části dotazníku jsem zkoumala vliv rodiny a školy na rozvoj čtenářství.

A v poslední části jsem zkoumala postoj a vztah žáků k povinné/doporučené četbě.

8 POPIS RESPONDENTŮ

Můj výzkum byl hlavně zaměřen na respondenty, kteří se někdy na škole setkali s povinnou/ doporučenou četbou.

Můj dotazník zodpovědělo 136 jedinců od 12. do 20. roku života. Tedy posuzovanými jedinci budou v mém výzkumu pubescenti a adolescenti. Většina z nich se již setkala s povinnou/doporučenou četbou a všichni z nich navštěvují základní, střední či vysokou školu.

74% respondentů jsou ženy a zbylých 26% jsou muži.

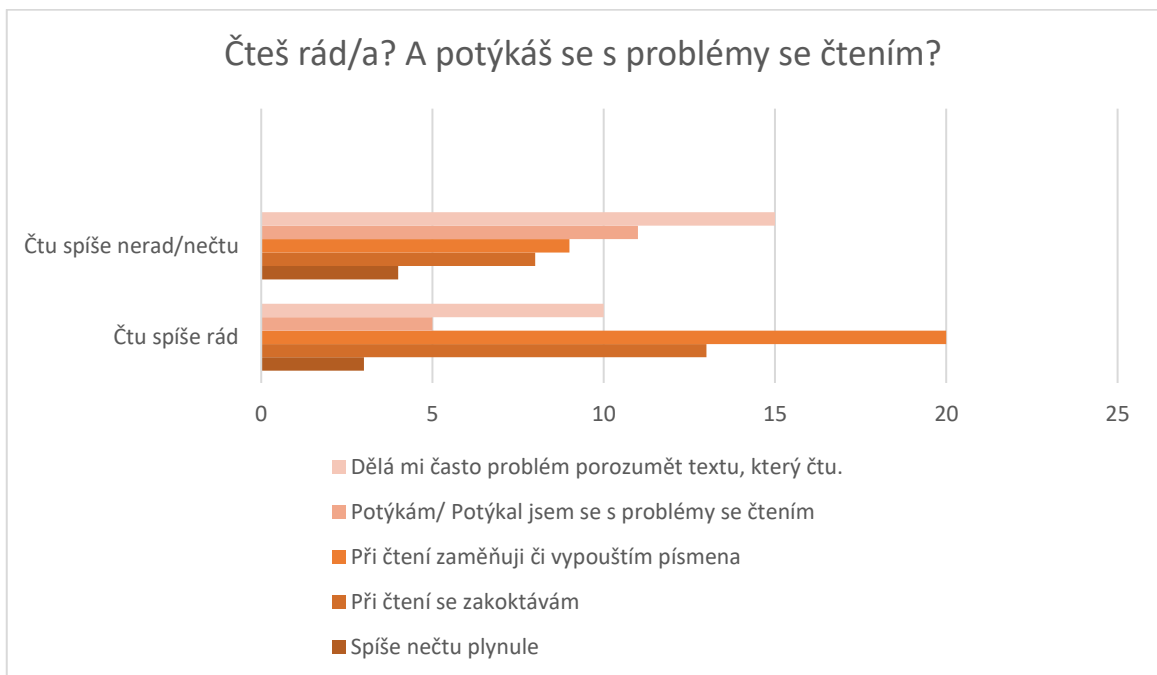
88% respondentů jsou adolescenti a zbylých 12% jsou pubescenti.

A také drtivá většina z mých respondentů navštěvují gymnázium (74%), druhou méně početnou skupinou jsou studenti středních odborných škol (17%) a nejméně početnými skupinami jsou studenti základních škol (7%) a vysokých škol (2%).

9 VYHODNOCENÍ STANOVENÝCH HYPOTÉZ

9.1 HYPOTÉZA Č. 1

- ❖ Lze předpokládat, že pubescenti a adolescenti, u kterých se někdy vyskytlo alespoň podezření na jakoukoli poruchu čtení a kterým se nedostalo dostatečné podpory ze strany rodiny anebo školy, budou mít zpravidla negativní vztah k četbě.

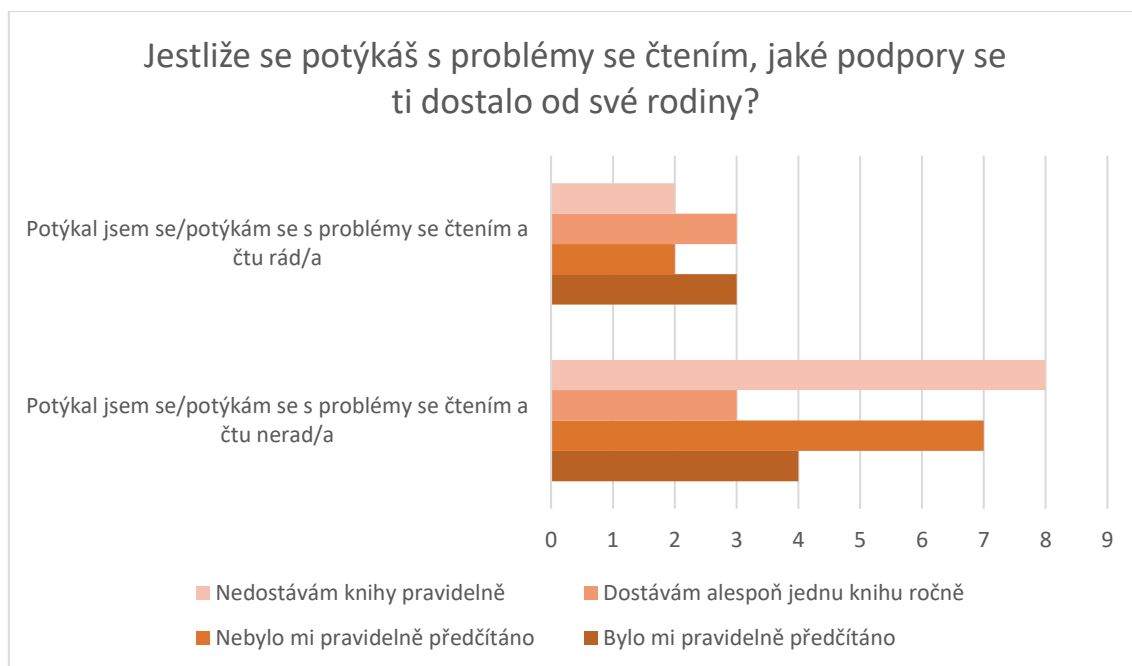

V prvním kroku jsem mezi respondenty hledala ty jedince, u kterých se objevují příznaky poruchy čtení. A snažila jsem se vysledovat, jaký možný vliv na zájem o četbu mají jednotlivé skutečnosti.

Možný vliv na zájem o četbu má otázka porozumění textu. 60% respondentů, kteří mají často problém s porozuměním čteného textu, čtou neradi. A následně 69% z respondentů, kteří přiznali, že se potýkají/potýkali s problémy se čtením, čtou rovněž neradi.

Proto jsem se v dalším kroku zaměřila pouze na ty jedince, kteří přiznali, že se potýkají/potýkali s problémy se čtením.

(Také následující procenta započítávají pouze tuto část respondentů)

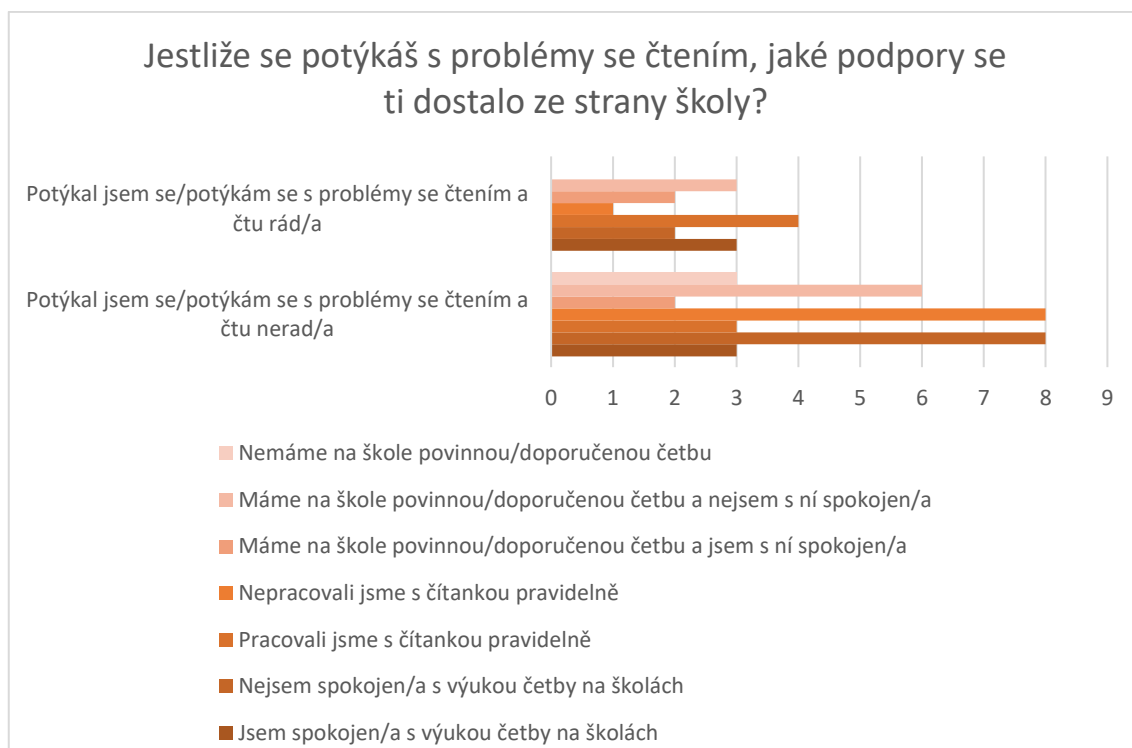
První otázka se zabývala podporou ze strany rodiny. Jako formu podpory jsem v tomto případě počítala předčítání dítěti a knihu jako dar.

Z těch, co neradí čtou, uvedlo 64% lidí, že jim NEBYLO pravidelně předčítáno a 73% lidí uvedlo, že NEDOSTÁVAJÍ knihy jako dar pravidelně.

Naopak z těch, co čtou rádi, uvedlo 60% lidí, že jim předčítáno pravidelně BYLO a rovněž DOSTÁVAJÍ alespoň jednu knihu ročně.

Tudíž, můžeme z grafů vyzorovat, že podpora ze strany rodiny vůči jedincům potýkajícím se s problémy se čtením, hraje určitou roli v jejich budoucím zájmu o četbu.

Předčítání dítěti každý den před spaním anebo darování knihy například pod vánoční stromeček může mít pozitivní dopad na jeho vztah ke knize. A měla by to být částečná povinnost každého rodiče, dítěti, které má se čtením potíže, jakoukoliv formou pomoci a podpořit jej k další četbě.

Druhá otázka se zabývala podporou ze strany školy. Jako formu podpory jsem v tomto případě počítala výuku četby, práce s čítankou a povinná/doporučená četba.

Z těch, co neradi čtou, uvedlo 73% respondentů, že jsou NESPOKOJENI s výukou četby na školách, a také, že NEPRACOVALI s čítankou pravidelně. Z nich někteří mají na škole povinnou/doporučenou četbu, ale nejsou s ní spokojeni a zbytek na škole povinnou/doporučenou četbu vůbec nemá.

Z těch, co čtou rádi, 60% lidí je SPOKOJENO s výukou četby na školách a 80% lidí PRACOVALO s čítankou pravidelně. Ale v oblasti povinné/doporučené četby je větší polovina této skupiny nespokojena.

Z grafů jde vidět jasná spojitost mezi jedinci, kteří se potýkají/potýkali s problémy se čtením, jejich zájmem o četbu a výukou na škole.

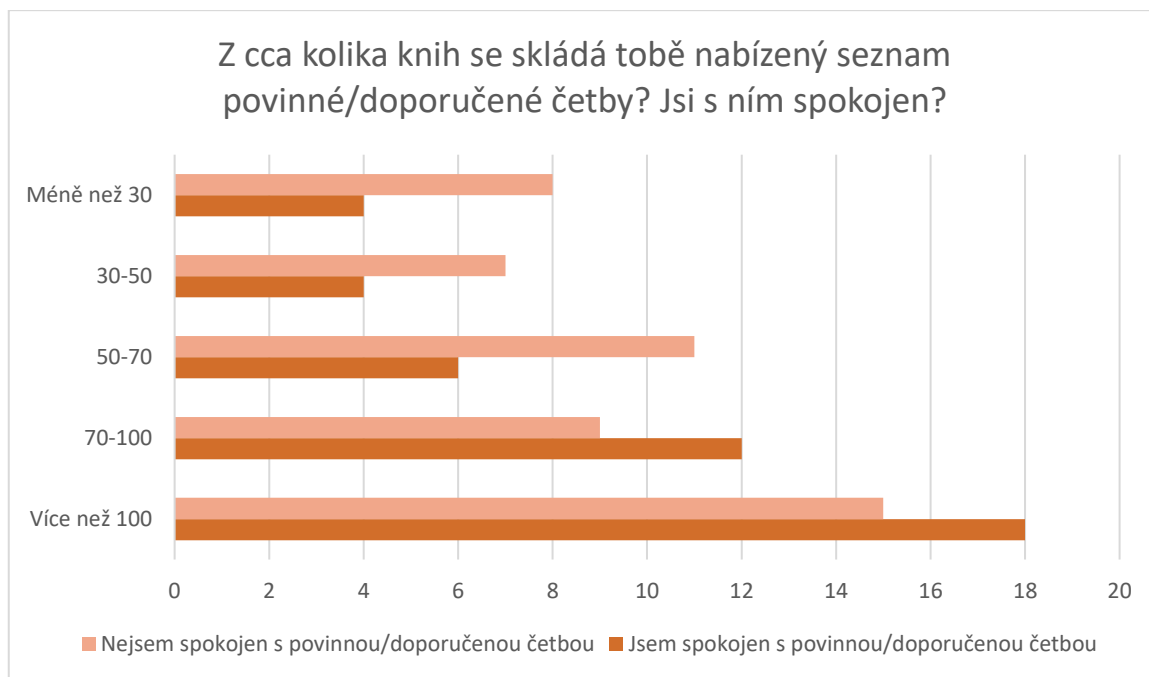
Kvalita výuky četby jistě ovlivňuje zájem dítěte o pokračování v této aktivitě.

Skvělou formou podpory může být právě zmíněná čítanka, se kterou by se mělo ve škole pracovat pravidelně, a měla by obsahovat zajímavé ukázky pro dítě.

Spokojenost s povinnou/doporučenou četbou je v obou případech spíše negativní.

9.2 HYPOTÉZA Č. 2

- ❖ Můžeme usuzovat, že pokud seznam nabízených literárních děl v povinné/ doporučené četbě bude početně málo rozsáhlý a také bude obsahovat málo atraktivních žánrů, tak k přečtení děl z takového seznamu budou mít jedinci větší nechuť než k přečtení knih z rozsáhlejší nabídky s širší škálou žánrů.

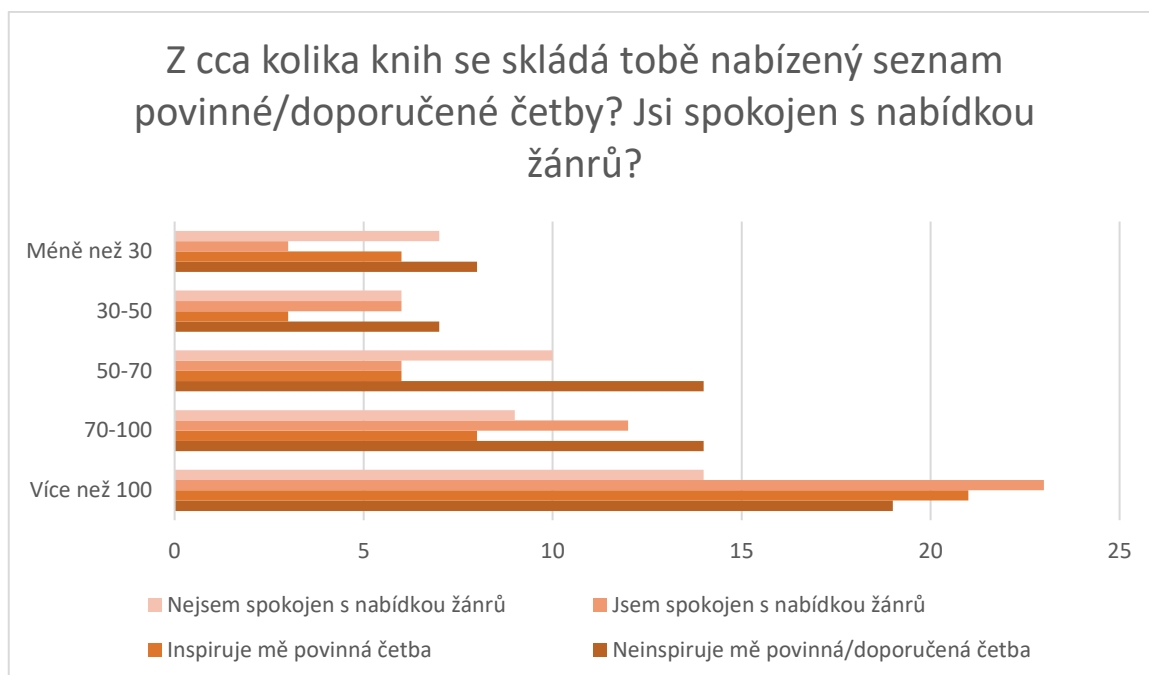

Z grafu můžeme jasně rozpoznat závislost spokojenosti žáků na počtu nabízených knih k přečtení v rámci povinné/doporučené četby.

S nabývajícím počtem nabízených knih se spokojenost žáků se seznamem zvyšuje a nespokojenost naopak snižuje.

S nabídkou rozsahu více než 100 knih je více než půlka respondentů naprosto spokojena. Naopak s nabídkou rozsahu méně než 30 knih je více než půlka respondentů nespokojena.

Tudíž, by školy měly žákům předávat seznamy nabízejících alespoň 70 knih k přečtení.

Z grafu je rozpoznatelný posun spokojenosti s nabídkou žánrů s rozšířením seznamu povinné/doporučené četby. A také můžeme zaznamenat jednu dílčí informaci, a to tu, že povinná/doporučená četba s širokou nabídkou některé žáky inspiruje k četbě.

Konkrétně u příkladu posledního, kdy je respondentům nabízeno více než 100 knih, více než půlka lidí uvedla, že je povinná/doporučená četba dokonce inspiruje k dalšímu čtení, což má být účel tohoto konceptu.

Také z grafu logicky vyplívá, že s delším seznamem knih je v nabídce širší škála žánrů nebo alespoň větší početní zastoupení každého žánru.

V povinné/doporučené četbě by si měl každý přijít na to své a toho může být zčásti docíleno prodloužením seznamu se zastoupením mnoha žánrů.

Nabídka žánrů by také měla být atraktivní pro obě pohlaví! Ze zajímavosti a k možnému nabídnutí inspirace pro školy jsem se respondentů otázala na jejich oblíbený žánr knih a také, který žánr jim v povinné četbě chybí.

Skoro polovina dívek ze všech respondentů uvedla jako oblíbený žánr *romance*, dalším oblíbeným žánrem je *young adult a fantasy*.

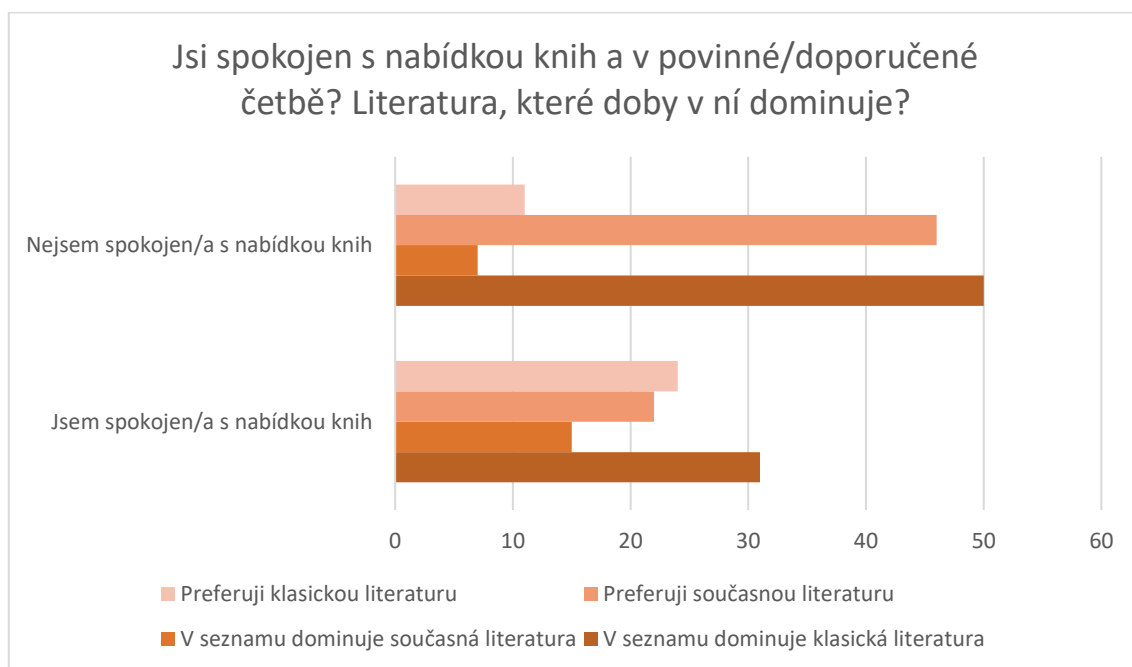
U klíčících respondentů zase dominovaly žánry *fantasy, sci-fi a komiks*.

Několik respondentů v otevřené otázce uvedlo, že v seznamu povinné/doporučené četby nejvíc postrádají žánr *fantasy*. Dále mnozí v jejich seznamu pocítují nedostatek *současné literatury*.

Z těch méně častých odpovědí se tam objevily požadavky o větší zastoupení žánrů *romance, sci-fi, manga* a například *knihy pro osobní rozvoj*.

9.3 HYPOTÉZA Č. 3

- ❖ Výraznější projev nezájmu či nechuti k četbě povinné/doporučené četby nalezneme u těch jedinců, kteří preferují současnou literaturu, ale seznam povinné/doporučené četby se skládá z převážně klasické literatury. A naopak lidé, kteří preferují klasickou literaturu, budou v tomto případě projevovat větší zájem.

Tento graf jasně poukazuje na problém, jenž má většina seznamů povinné/doporučené četby. 79% lidí uvedlo, že v seznamech jim nabízeným dominuje klasická literatura. Nicméně ze všech respondentů (kteří se setkali s povinnou/doporučenou četbou) 66% preferuje současnou literaturu.

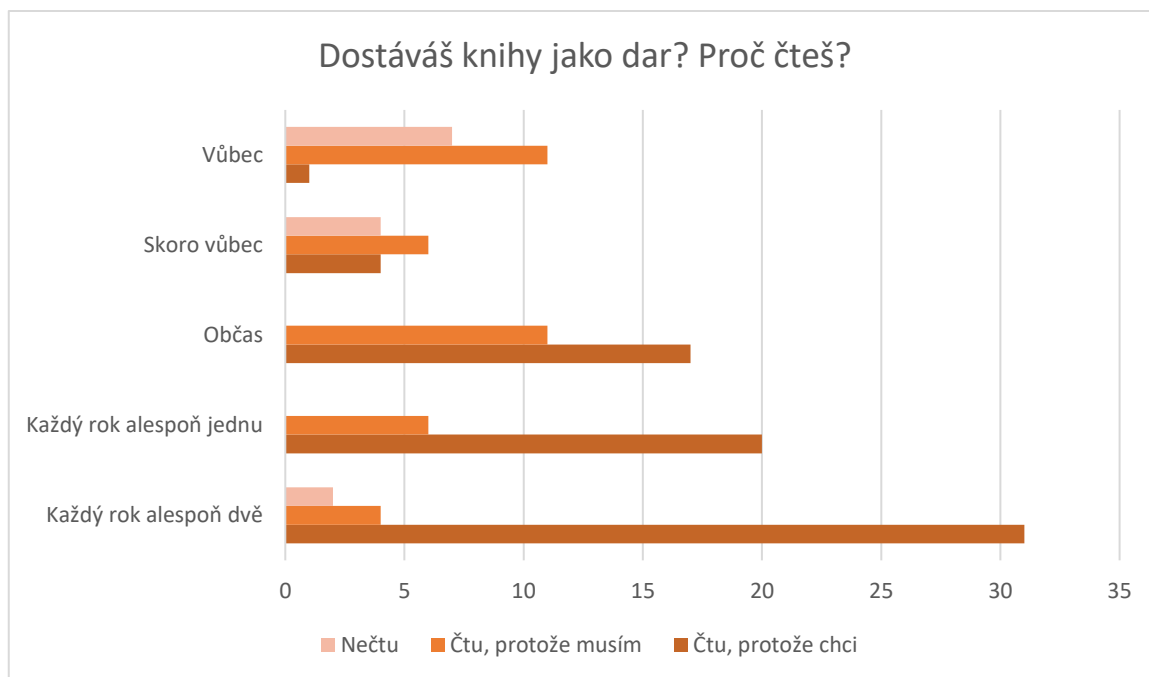
Více než půlka z respondentů, kteří uvádí, že jsou spokojeni s nabídkou knih, preferují klasickou literaturu. A zároveň více než půlka uvedla, že v nabídce knih dominuje právě klasická literatura.

Neuvěřitelných 80% z respondentů, kteří uvádí, že nejsou spokojeni s nabídkou knih, preferují současnou literaturu. A zároveň většina respondentů této skupiny uvedla, že v nabídce knih dominuje klasická literatura.

Výsledky upozorňují školy na poměr klasické a současné literatury v seznamu četby. Poměr by měl být vyvážen, aby si žáci mohli zvolit četbu dle svých preferencí.

9.4 HYPOTÉZA Č. 4

- ❖ Pokud se v domě dítěte vyskytovala domácí knihovna obsahující pro něj atraktivní žánry a pokud bývalo dítě obdarováno knihou alespoň jednou do roka, dá se předpokládat, že dítě bude číst knihy častěji ze zájmu než z povinnosti.

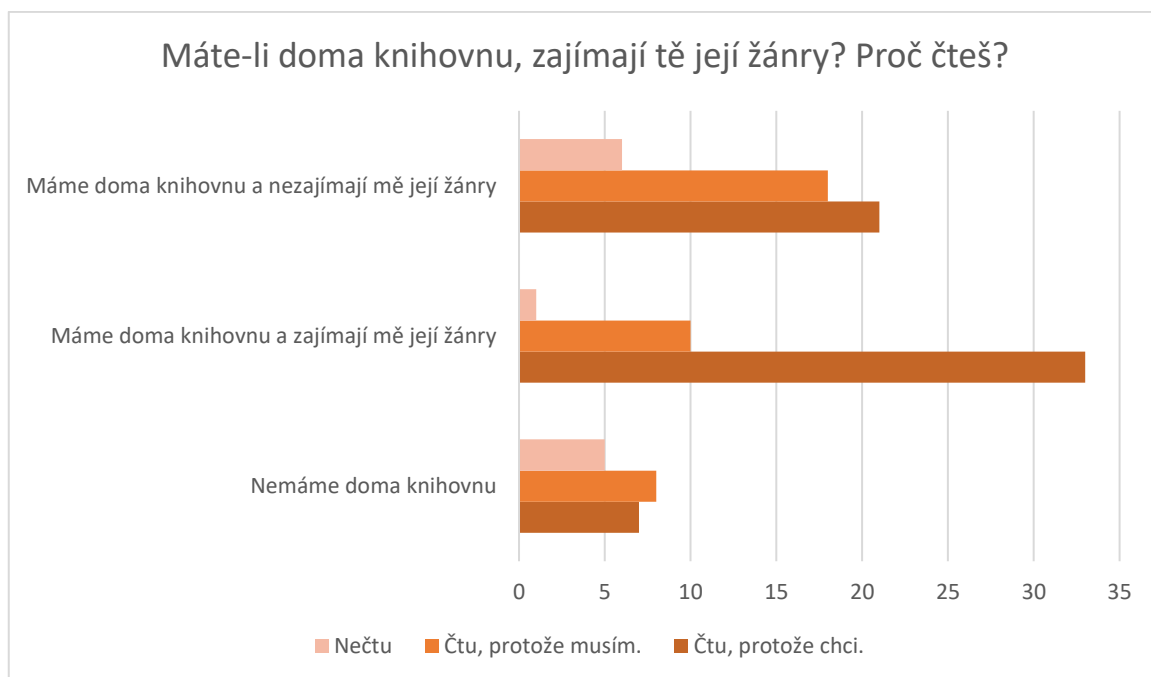

První graf znázorňuje vzrůst zájmu o četbu za pomoci motivačního prostředku *knih jako dar*. Kde je patrný drastický vzrůst četby ze zájmu s navýšením pravidelnosti této formy motivace.

77% respondentů, kteří nedostávají knihy skoro vůbec nebo vůbec, uvedlo, že čtou, protože musí. U této skupiny nalezneme také o 85% více nečtenářů než u skupiny respondentů, kteří knihu dostávají alespoň občas.

Naopak respondenti, kteří dostávají knihy alespoň občas, spíše čtou, protože chtějí. Například 87% respondentů, kteří jsou obdarováni knihou alespoň dvakrát do roka, čte knihy, protože chce.

Z výsledků je patrné, že motivační prostředek *knih jako dar* může být z velké části účinný. Výsledky ale rovněž můžou ukazovat, že děti nemusí dostávat knihy, jelikož nečtou, či je čtení nebaví. Nicméně dítě by mělo dostávat knihy jako dárek hlavně v raném věku, kdy si k nim většinou ze zvědavosti či z nudy najde cestu.

V druhém grafu jsem zkoumala další možný motivační prostředek ke čtení *domácí a žánrově zajímavá knihovna*.

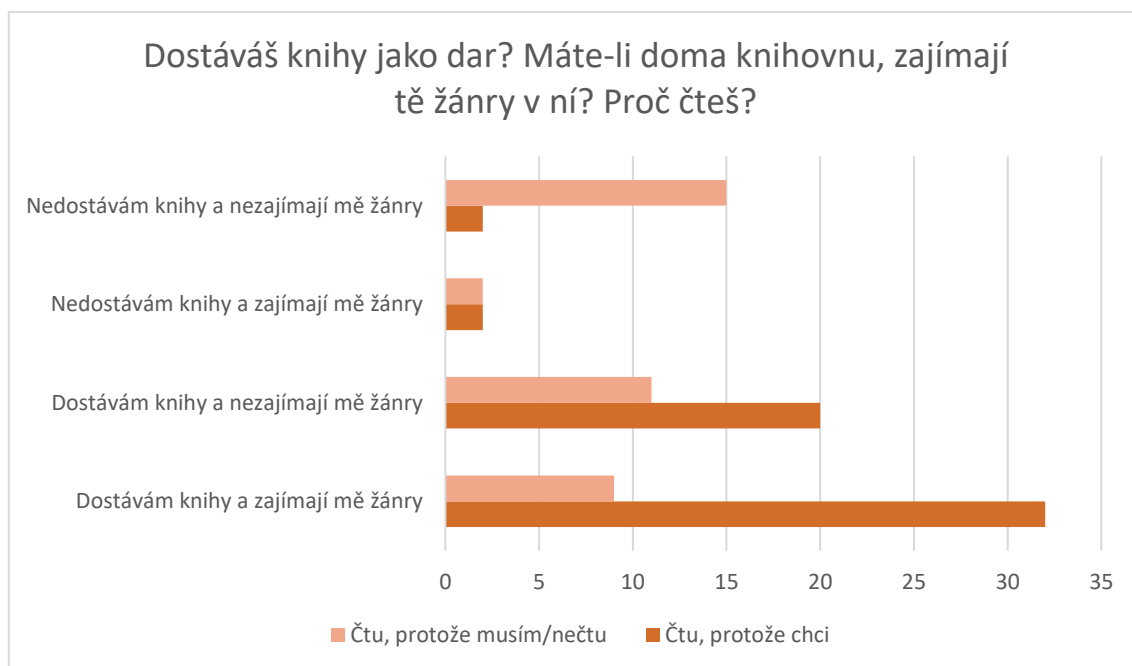
Respondenti byli otázaní, zdali mají doma knihovnu a zajímají je žánry, které v ní můžou najít.

Lidé, kteří doma knihovnu vůbec nemají, uvedli, že spíše vůbec nečtou nebo čtou, protože musí.

Naopak 75% ze skupiny respondentů, kteří knihovnu doma mají a zároveň je zajímají žánry v ní, čte, protože chce. Zbýlých 25% této skupiny čtou, protože musí anebo vůbec nečtou.

Větší polovina respondentů, kteří doma knihovnu mají, ale žánry v ní nejsou pro ně atraktivní, uvedla, že čte, protože musí anebo vůbec nečte.

Je zjevné, že domácí knihovna s atraktivními žánry pro jedince se díky těmto výsledkům jeví jako účinný motivační prostředek pro čtení.

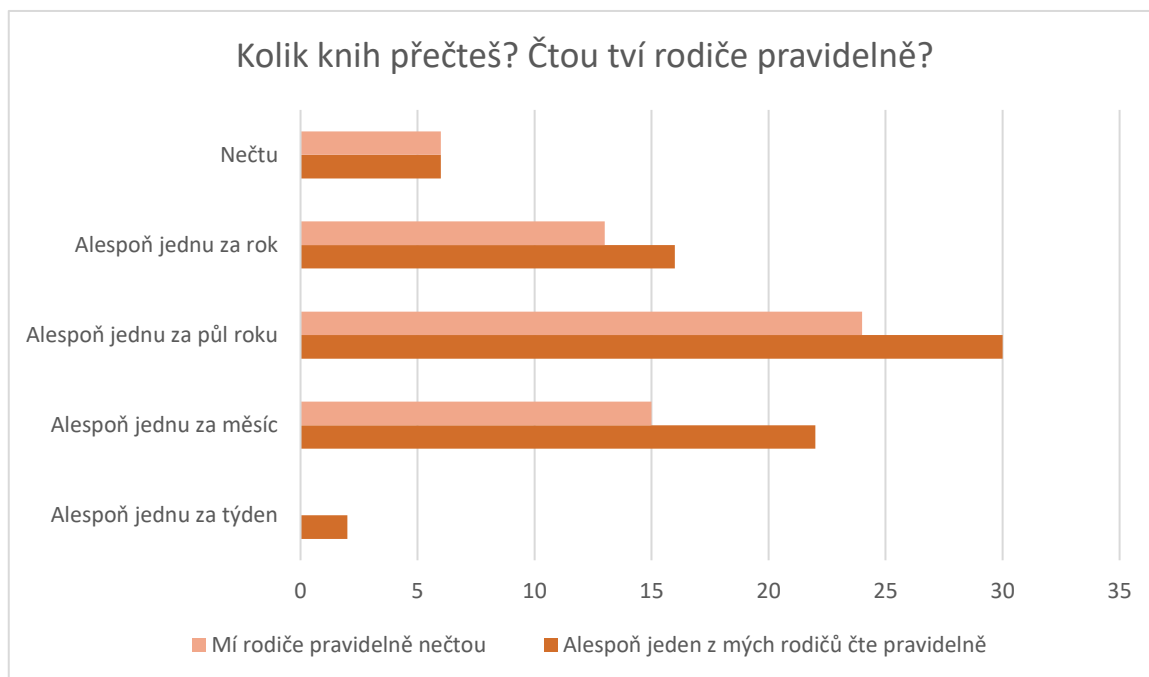
Poslední graf je spojením dvou motivačních prostředků, které zpřístupňují dětem rodiče. Motivační prostředky *knih jako dar* plus *domácí a žánrově zajímavá knihovna*. Výsledky ukázaly míru motivace ke čtení u obou prostředků.

87% respondentů, kteří nedostávají knihy a zároveň je nezajímají žánry v domácí knihovně, čtou, protože musí či vůbec nečtou. Půlka respondentů, kteří nedostávají knihy, ale zajímají je žánry v domácí knihovně, čte ze zájmu a druhá půlka z povinnosti nebo nečte vůbec. To možná naznačuje, že domácí knihovna opravdu drží nějakou motivační míru. Větší půlka respondentů, kteří dostávají knihy, ale nezajímají je žánry v domácí knihovně, čte ze zájmu. Tento fakt může, ale nemusí poukazovat na převahu míry motivace prostředku *knih jako dar*. Větší část skupiny respondentů (78%), kteří dostávají knihy a zároveň je zajímají žánry v domácí knihovně, čte ze zájmu a pouhých 12% z povinnosti či nečtou.

Abych to shrnula, oba motivační prostředky jednoznačně nesou svou míru motivace na probuzení zájmu jedinců k četbě. Tyto prostředky ovšem prvně pramení v zájmu rodičů o rozvoj četby u svého dítěte.

9.5 HYPOTÉZA Č. 5

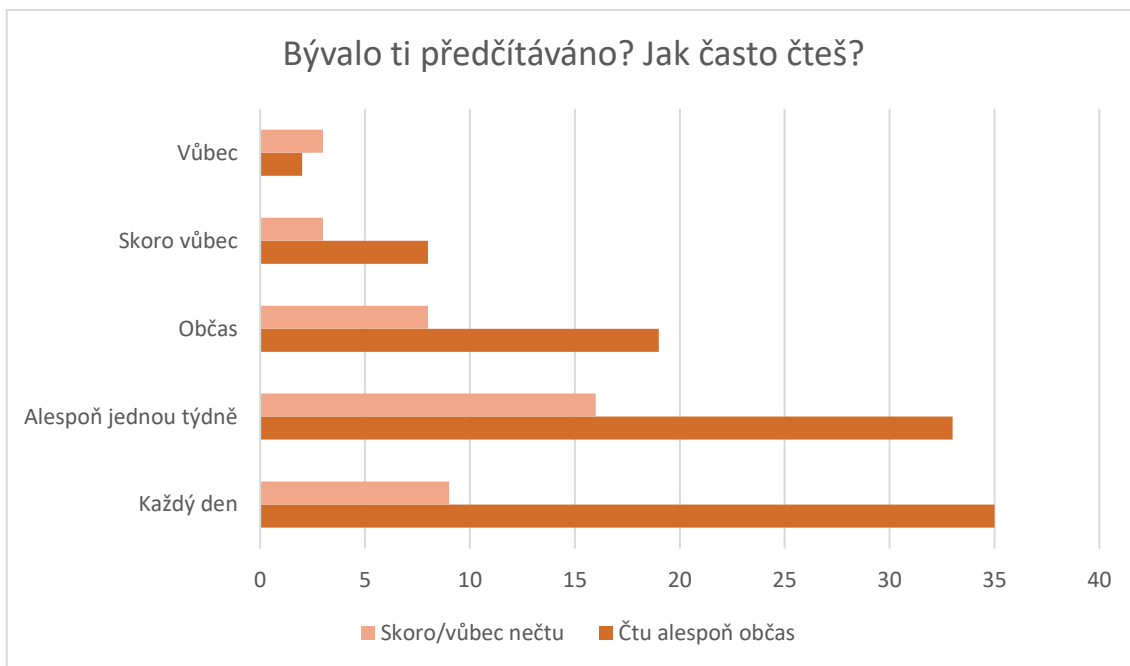
- ❖ Vyšší počet čtenářů nalezneme mezi těmi lidmi, kterým bylo v raném věku alespoň občas předčítáno a u kterých alespoň jeden z rodičů byl aktivním čtenářem, než u lidí, kterým nebylo předčítáno vůbec nebo ne tak často a žádný z rodičů čtenářem nebyl.

Nejprve jsem u respondentů zjišťovala, zdali je alespoň jeden z rodičů pravidelným čtenářem. A zkoumala jsem, jestli tato skutečnost má nějaký dopad na čtenářství.

V prvním grafu se zčásti potvrdila první část mé hypotézy, kdy jsem předpokládala výskyt souvislost mezi čtenářstvím dětí a čtenářstvím jejich rodičů. První polovina respondentů, kteří nečtou, uvedla, že jejich rodiče pravidelně nečtou a druhá polovina uvedla, že alespoň jeden z jejich rodičů je pravidelným čtenářem. Nicméně s nabývajícím počtem přečtených knih u jedinců se zvyšuje nepoměr mezi rodiči jako čtenáři a rodiči jako nečtenáři. Například 62% respondentů, kteří přečtou alespoň jednu knihu za měsíc či za týden, uvedlo, že jejich rodiče jsou pravidelnými čtenáři.

Zde se zčásti potvrdilo, že čtenářství u rodičů MŮŽE probudit zájem o četbu u dětí.

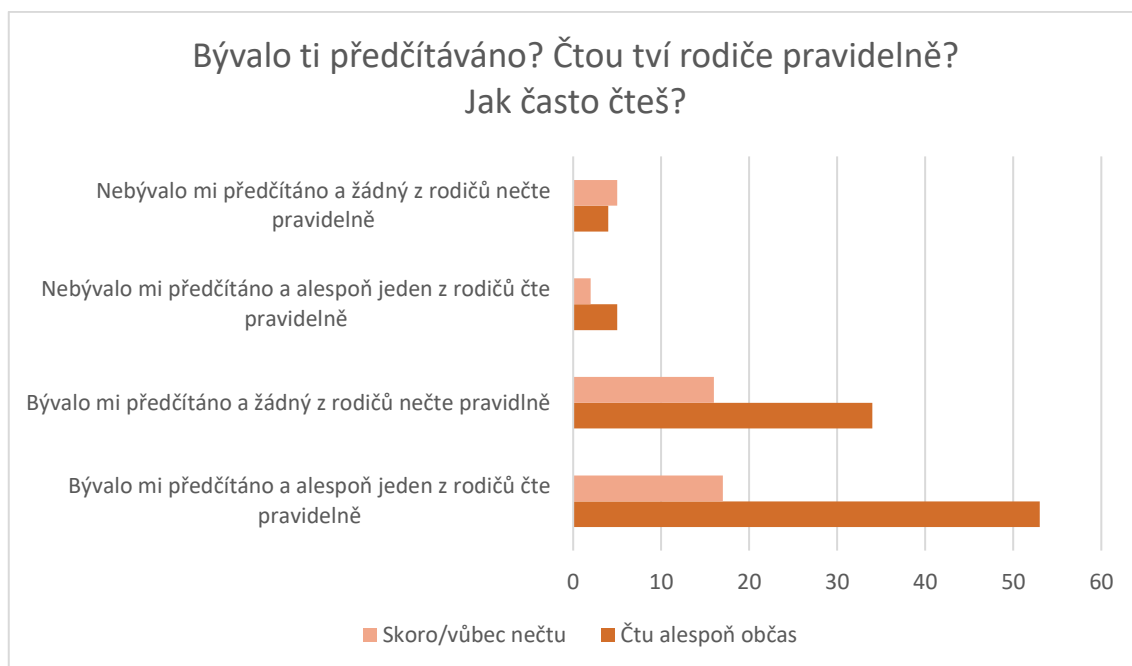

Ve druhém grafu se potvrdila druhá část mé hypotézy, kdy jsem předpokládala, že děti, kterým bylo předčítáno v raném věku, budou v budoucnu číst častěji než děti, kterým nebylo předčítáno vůbec.

90% respondentů uvedlo, že čtou alespoň občas a zároveň jim bylo alespoň občas v dětství předčítáno. A pouze zbylých 10% uvedlo, že jim nebylo v dětství předčítáno skoro vůbec či vůbec, ale stále čtou alespoň občas.

Naopak 60% respondentů, kterým nebylo předčítáno vůbec, skoro/ vůbec nečte.

Z toho vyplývá, že předčítání dětem má smysl. Může to být forma motivace k dalšímu čtení.

Poslední graf je spojením dvou proměnných, kdy byli respondenti otázeni, zdali jim *bývalo předčítáno* a zdali jsou jejich *rodiče pravidelnými čtenáři*.

Výsledky ukázaly míru vlivu obou proměnných na čtenářství respondentů.

76% respondentů, kterým bývalo předčítáno a zároveň je alespoň jeden z rodičů pravidelným čtenářem, čte alespoň občas.

Naopak větší půlka respondentů, kterým nebývalo předčítáno a žádný z rodičů není pravidelným čtenářem, nečtou skoro vůbec nebo vůbec.

Ze vzešlých výsledků je zjevné, že obě proměnné užity současně zvyšují četbu jedinců. Děti se často učí různým praktikám od svých rodičů, v raném věku k nim vzhlíží a často se je snaží napodobit. Proto jen pohled na rodiče s knihou v ruce může v dítěti probudit zájem a zvědavost o danou aktivitu.

ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo zejména zanalyzovat celkovou problematiku povinné/doporučené četby na školách a zároveň nabídnout možná řešení nespokojenosti ze strany žáků.

Má práce se věnovala problematice povinné/doporučené četby na školách. Abych ovšem byla schopna podrobně analyzovat celou problematiku povinné četby, musela jsem se také nejdříve teoreticky poučit o problematice čtenářství jako takového v jiných sférách.

V první části jsem si prošla vývojovou psychologií, abych zjistila, jak každá vývojová fáze z hlediska čtení funguje a na jakou věkovou skupinu bych se v rámci mého výzkumu měla zaměřit.

V druhé části jsem jednotlivé věkové skupiny zasadila do rodiny a také za pomoci dřívějších výzkumů např. J. Tomana či I. Prázové jsem zkoumala vliv rodiny na čtenářství.

Ve třetí části jsem se konečně teoreticky zaměřila na školní prostředí a zabývala jsem se vlivem základních a středních škol na čtenářství a celkový zájem o četbu.

Na závěr teoretické části jsem si dle dosavadních vyzkoumaných/podložených faktů stanovila pět vlastních hypotéz, které byly zaměřeny na faktory *rodina a škola*.

Mé hypotézy po většinu času nabízely vysvětlení nezájmu, či zájmu jedinců o četbu. Ať už o četbu povinné/doporučené četby, tak i o četbu jako takovou.

Poslední část mé práce je praktická, kde jsem zpracovala 136 odpovědí různých jedinců na dotazník, který jsem vytvořila, a odpovědi respondentů jsem použila k potvrzení svých hypotéz.

Všech pět hypotéz bylo alespoň zčásti potvrzeno 136 respondenty.

V mém výzkumu bylo potvrzeno, že pokud dítě vykazuje příznaky poruchy čtení a následně mu není dáno podpory ze strany rodiny (předčítání,...) či školy (kvalitní výuka četby, práce s čítankou,...), tak bude mít jedinec spíše negativní vztah k četbě. Naopak pokud dítě vykazuje příznaky poruchy čtení, ale zároveň se mu dostává podpory ze strany rodiny například předčítáním před spaním nebo podpory ze strany školy například zábavnou a kvalitní výukou četby či prací s čítankou, jež obsahuje zajímavé ukázky, dítě bude mít větší šanci k vyvinutí zájmu o četbu.

V mém výzkumu bylo potvrzeno, že předčítání dítěti v raném věku MÁ smysl a může ho to dovézt k zájmové četbě. Stejně tak rodič jako pravidelný čtenář může dítě motivovat.

Také motivační prostředky *kniha jako dar* plus *domácí a žánrově atraktivní knihovna* můžou v dítěti probudit zvědavost a zájem k četbě.

Co se týče povinné/doporučené četby na školách, tak poměr nabízené současné a klasické literatury by měl být vyvážen. Převažující poměr klasické literatury způsobuje u mnoha z žáků (hlavně u lidí, kteří preferují současnou literaturu) nespokojenost.

Také by měl být seznam knih nabízených žákům minimálního rozsahu 70 knih, aby měli žáci z čeho vybírat a zvýšila se jejich spokojenost s formou povinné/doporučené četby.

Seznam by měl rovněž obsahovat zajímavé žánry pro obě pohlaví. V návrzích od respondentů zazněly například žánry: *fantasy*, *sci-fi*, *young adult*.

Na závěr bych ráda dodala, že spokojenost žáků s formou současné povinné/doporučené četby je velice nízká (alespoň z mých respondentů) a více žáků ji vnímá negativně. Účelem povinné/doporučené četby by mělo být děti motivovat k další četbě, a ne pravý opak. Proto by každá škola měla do určité míry alespoň naslouchat tomu, co jejich žáky vlastně zajímá.

LITERATURA

- [1] Binarová, Ivana. Přehled vývojové psychologie. 1.vyd. Univerzita Palackého v Olomouci, 2008.
- [2] Blažková, Tereza. Informační systém [online]. Copyright © [cit. 01.12.2022]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/afoui/DP_Blazkova_final2.pdf
- [3] Černoušek, Michal. Děti a svět pohádek. 1.vyd. Albatros, 1990.
- [4] Celé Česko čte dětem. Celé Česko čte dětem [online]. Copyright © [cit. 16.10.2022]. Dostupné z: <https://celeceskoctedetem.cz/>
- [5] Gabal, Ivan. Helšusová V., Lenka. [online]. Copyright © [cit. 01.12.2022]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/jakctouceskedeti.pdf>
- [6] Havlíková, Hana. Chci číst jako máma s tátou (2019). 1.vyd. Grada, 2019.
- [7] Krčál Martin, Kovářová Petra. Knihovnické fondy, procesy a služby 1.vyd. Brno: Krčál Martin, 2018.
- [8] Katalogy požadavků | Maturitní zkouška. Maturitní zkouška [online]. Copyright © 2019 Všechna práva vyhrazena [cit. 02.12.2022]. Dostupné z: <https://maturita.ceremat.cz/menu/katalogy-pozadavku>
- [9] Langmeier, Josef. Krejčířová, Dana. Vývojová psychologie. Vyd. Grada, 2006.
- [10] Maturitní zkouška [online]. Copyright © [cit. 02.12.2022]. Dostupné z: <https://maturita.ceremat.cz/files/files/katalog-pozadavku/katalog-pozadavku-2018-CJL.pdf>
- [11] Odborný článek: Co je čtenářská gramotnost, proč a jak ji rozvíjet?. Metodický portál / Odborné články [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/446/CO-JE-CTENARSKA-GRAMOTNOST-PROC-A-JAK-JI-ROZVIJET.html>
- [12] OECD 2004b; překlad Palečková, Tomášek 2005. Str. 37.
- [13] Piagetova teorie kognitivního vývoje. Studium psychologie [online]. Copyright © 2020 Všechna práva vyhrazena [cit. 20.11.2022]. Dostupné z: <https://www.studium-psychologie.cz/vyvojova-psychologie/8-piaget-moralka.html>
- [14] Prázová, Irena. Homolová, Kateřina. Landová, Hana. Richter, Vít. České děti jako čtenáři. 1.vyd. Host, 2015.
- [15] Smolík, Filip. Málková, Gabriela. Vývoj jazykových schopností v předškolním věku. 1.vyd. Grada, 2015.
- [16] Šimíčková-Čížková Jitka. Přehled vývojové psychologie. 1.vyd. Univerzita Palackého v Olomouci, 2008.
- [17] TOMAN, Jaroslav. Současný prepubescentní čtenář a jeho proměny. Knihovnický zpravodaj Vysočina[online]. 2004, [cit. 26. září 2022]. Dostupný z WWW: <http://kzv2.kkvysoociny.cz/archiv.aspx?id=404&idr=2&idci=6>.
- [18] Trávníček, Jiří. Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize (2008). 1.vyd. Host, 2008
- [19] Trávníček, Jiří. Čtenáři a internauti (2010). 1.vyd. Brno: Host, 2011.
- [20] Trávníček, Jiří. Překnížkováno. Co čteme a kupujeme (2013). 1. vyd. Brno: Host, 2014.
- [21] Trávníček, Jiří. Rodina, škola, knihovna (2018). 1.vyd. Brno: Host, 2019.
- [22] Vágnerová, Marie. Vývojová psychologie I., Dětství a dospívání. 1.vyd. Karolinum, 2005. Str.

- [23] Vášová, Lidmila. Úvod do bibliopedagogiky (1995). 1.vyd. ISV - Institut sociálních věcí, 1995.

Příloha A - DOTAZNÍK

Milí studenti, věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku, jehož výsledky mi pomůžou k dokončení mé seminární práce.

Mé otázky se budou zabývat čtenářstvím mladistvých a problematikou povinné/doporučené četby na školách.

Tento dotazník je zcela anonymní. Předem Vám děkuji za pravdivé vyplnění.

S pozdravem

Tereza Bačíková

1. **Pohlaví***
(Žena/ Muž)
2. **Věk***
(12-14/ 15-20)
3. **Studuji...***
(Základní školu/Gymnázium/ Střední odbornou školu/ Vysokou školu)
4. **Čteš rád/a?***
(Ano/ Spíše ano/ Nevím/ Spíše ne/ Ne)
5. **Čteš spíše, protože musíš nebo protože chceš?***
(Čtu, protože musím/ Čtu protože chci/ Nevím/ Nečtu)
6. **Jak často čteš?***
(Každý den/ Alespoň jednou týdně/ Občas/ Skoro vůbec/ Vůbec)
7. **Kolik knih přečteš?***
(Alespoň jednu za týden/ Alespoň jednu za měsíc/ Alespoň jednu za půl roku/
Alespoň jednu za rok/ Nečtu)
8. **Čteš plynule?***
(Ano/ Spíše ano/ Nevím/ Spíše ne/ Ne)
9. **Zakotáváš se při čtení?***
(Ano/ Spíše ano/ Nevím/ Spíše ne/ Ne)
10. **Stává se ti, že při čtení zaměňuješ či vypouštíš písmena?***
(Ano/ Spíše ano/ Nevím/ Spíše ne/ Ne)
11. **Dělá ti často problém porozumět textu, který čteš?***
(Ano/ Spíše ano/ Nevím/ Spíše ne/ Ne)
12. **Potýkal ses dříve nebo stále potýkáš s problémy se čtením?***
(Ano/ Spíše ano/ Nevím/ Spíše ne/ Ne)
13. **Předčítali ti rodiče, když jsi byl malý?***
(Každý den/ Alespoň jednou týdně/ Občas/ Skoro vůbec/ Vůbec)
14. **Čte alespoň jeden z tvých rodičů pravidelně?***
(Ano/ Spíše ano/ Nevím/ Spíše ne/ Ne)

15. **Jsou tví rodiče pravidelnými čtenáři?***
(Ano oba/ Ano, pouze matka/ Ano, pouze otec/ Ne)
16. **Dostáváš knihy jako dárek?***
(Ano, každý rok alespoň dvě/ Ano, každý rok alespoň jednu/ Občas/ Skoro vůbec/
Vůbec)
17. **Máte doma knihovnu?***
(Ano/ Ne)
18. **Máte-li doma knihovnu, využíváš ji?***
(Ano/ Spíše ano/ Nevím/ Spíše ne/ Ne/ Nemáme doma knihovnu)
19. **Máte doma knihovnu? Pokud ano, zajímají tě žánry knih, které v knihovně můžeš najít?***
(Ano/ Spíše ano/ Nevím/ Spíše ne/ Ne/ Nemáme doma knihovnu)
20. **Které žánry knih čteš nejraději?***
(Romance/ Young adult/ Fantasy/ Sci-fi/ Komiks/ Detektivky/ Jiná...)
21. **Jsi spokojen s výukou četby na školách?***
(Ano/ Spíše ano/ Nevím/ Spíše ne/ Ne)
22. **Pracovali jste/pracujete na škole s čítankou pravidelně?***
(Ano/ Spíše ano/ Nevím/ Spíše ne/ Ne)
23. **Máte na škole povinnou/doporučenou četbu? Pokud ano, inspiruje tě ke čtení?***
(Ano/ Spíše ano/ Nevím/ Spíše ne/ Ne/ Nemáme na škole povinnou/doporučenou
četbu)
24. **Pokud máte na škole povinnou/doporučenou četbu, cca kolik knih ti škola nabízí k přečtení?***
(Méně než 30/ 30-50/ 50-70/ 70-100/ Více než 100)
25. **Máte-li na škole povinnou/doporučenou četbu, literatura, z které doby v ní dominuje?***
(Spíše klasická literatura/ Spíše současná literatura/ Žádná nedominuje/ Nemáme na
škole povinnou/doporučenou četbu)
26. **Které období v literatuře preferuješ?***
(Literaturu do konce 18. století/ Literaturu 19. století/ Literaturu 20. století/
Současnou literaturu)
27. **Máte-li na škole povinnou/doporučenou četbu, jsi spokojen s nabídkou žánrů?***
(Ano/ Spíše ano/ Nevím/ Spíše ne/ Ne/ Nemáme na škole povinnou/doporučenou
četbu)
28. **Máte-li na škole povinnou/doporučenou četbu, jsi spokojen s nabídkou knih?***
(Ano/ Spíše ano/ Nevím/ Spíše ne/ Ne/ Nemáme na škole povinnou/doporučenou
četbu)
29. **Máte-li na škole povinnou/doporučenou četbu, který žánr ti v ní chybí?
(nepovinné pole)***
(Otevřená otázka)
30. **Máte-li na škole povinnou/doporučenou četbu, jsi s ní spokojen/a?***
(Ano/ Spíše ano/ Nevím/ Spíše ne/ Ne/ Nemáme na škole povinnou/doporučenou
četbu)